THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL
PUBLISHED BY
JOURNAL PRESS, LIMITED
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
542 DUNDAS ST. WEST. Telephone Trinity 6830-6831
M. Clavir, Pres. and Gen. Mgr.

אז עס איז ניטא קיין מזל

אלץ מוז האבען מזל. אפילו א פרעזידענט פון די פאראייניגטע שטאטען. מען מוז געבוירען ווערען אין א זיידען העמדעלע — זאגט אן אלט אידיש שפריכווארט.

זאגען מאנכע — פרעזידענט הואווער האט ניט קיין מזל.

ענטפערען אנדערע — פרעזידענט הואווער איז ניט קיין שטאטסמאן.

דאס ערשטע זאגען זיינע פריינט. און דאס צווייטע, פארשטייט זיך, זיינע געגנער.

ווער איז גערעכט? — זיינע פריינט, אדער געגנער?

קען מען אויס'פשט'לען באווייזען פאר יעדען צד. זיכער איז אבער, אז אלעס וואס פרעזידענט הואווער האט ביז יעצט געטאן איז געוועזען א דורכפאל. און דער אמאליגער הואווער, דער שפייזער פון דער וועלט אין די מלחמה־יארען, פארלירט אלץ מער פון זיין פאפולאריטעט.

הואווער'ס גרעסטער אויפטו איז דערווייל די לאנדאנער אנטוואפנונגס־קאנפערענץ. אבער מער ווי א פארזוך פאר אנטוואפנונג, איז עס דאך ניט. א שיף מער אדער ווייניגער, די וועלט, און אפילו די דריי מעכטע פונ'ם לאנדאנער אפמאך, בלייבען נאך אלעס באוואפענט פון קאפ ביז די פיס.

און דאס ביסעל קרעדיט וואס פרעזידענט הואווער קען שוין יא באקומען פאר דעם, ווערט פארטונקעלט דורך אמעריקע'ס נייער טאריף געזעצגעבונג, וואס האט אויפגערייצט די וועלט געגען אמעריקע.

קיינער קען דאך ניט דערווארטען, אז די וועלט זאל צוקוקען רוהיג, ווי אמעריקע שליסט אויס פרעמדע סחורות פון איר מארק, און זאל דערביי וועלען, אז די אנדערע מלוכות זאלען האלטען אפען זייערע אייגענע מערק פאר אמעריקאנער סחורות.

פרעזידענט הואווער רעדט אזוי פיעל פון "פראספעריטי". און אויפ'ן סטאק־עקסטשענדזש קומט פאר איין קראך נאכ'ן צווייטען. און עס איז שוין אזוי תמיד, א שלעכטער עקאנאמישער און פינאנציעלער צושטאנד ווערט שטענדיג צוגעשריבען צו דער רעגירונג. ווי עס האבען עס אזוי קלאר באוויזען די לעצטע וואלען אין קאנאדע.

און אז עס זענען באשערט צרות, קומען זיי פון אלע זייטען. געפינט זיך יעצט פרעזידענט הואווער אין א מין "צווישען פייער און וואסער" צושטאנד א דאנק דער פראהיבישאן פראגע.

ער איז דערווייל געווארען מיט דער הילף פון די פראהיבישאניסטען. איז ער דאך געוועזען דער טרוקענער קאנדידאט. אבער יעצט טענה'ן די "טרוקענע", אז ער איז ניט שטרענג גענוג אין דער דורכפירונג פון דעם וואלסטעד געזעץ. און איז עס נאך געוועזען ווייניג, איז לעצטע וואך געקומען דר. ניקאלאס מארעי באטלער, דער פרעזידענט פונ'ם קאלאמביא אוניווערזיטעט און וויכטיגער רעפובליקאנישער טוער. און דערקלערט, אז די ניו־יארק סטייט קאנווענשאן פון די רעפובליקאנער וועט אננעמען א באשלוס אפצושאפען דעם אכצענטען אמענדמענט. אזוי ווי דר. באטלער ווייסט וואס ער רעדט, מיינט עס נייע צרות פאר הואווער'ן. מיינט עס נאך פארשטארקטע געגנערשאפט מצד די פראהיבישאניסטען.

און וואוהין קען דאס אלעס פירען. אויב די פארמערס זאלען נאך אויך דאס יאר אנטוישט ווערען אינ'ם רעפובליקאנישען רעזשים א דאנק דעם וואס זייערע פלעצער זענען ממש חרוב געווארען פון דער היי־יאריגער טריקעניש.

עס איז שטענדיג ניט קיין לייכטער "דזשאב" צו זיצען אין ווייסען הויז. און בפרט אונטער אזעלכע אומשטענדען. ווען אלעס גייט מיט דער פוטער אראפ. און ווען אנשטאט מזל פאלגט אים גאר נאך דער שלימזל.

אן אראבישע גענעראל סטרייק פאר א נאווינע

לויט ווי מיר האבען שוין בעריכטעט אין אונזער נייעס־אפטיילונג, האט דער מופטי מיט זיין אראבישער עקזעקוטיווע באשלאסען צו פראקלאמירען דעם טאג פון דעם 23־טען אויגוסט, אלס א טאג פון פראטעסט געגען דער ענגלישער רעגירונג דערפאר וואס מען האט געגעבען אזא "מילדע" שטראף דעם אידישען פאראורטיילטען יוסף מזרחי אורפאלי.

דער אופן ווי אזוי דער מופטי מיט זיין עקזעקוטיווע ווילען אויסדריקען זייער פראטעסט איז דורך א גענעראל־סטרייק, וואס איז באשטימט געווארען אויף דעם 23־טען אויגוסט. דער דאזיגער דאטום איז אויסגעקליבען געווארען פון דער עקזעקוטיווע, ווייל לויט דעם אלגעמיינעם קאלענדאר פאלט עס אויס אלס דער ערשטער טאג ווען די פאגראמען האבען אויסגעבראכען לעצטען יאר אין ארץ ישראל. און ווען אין חברון זענען אויסגעשאכטען געווארען פון די צעווילדעטע אראבישע מערדער 63 אומשולדיגע אידישע ישיבה־בחורים.

אט דעם דאזיגען טרויעריגסטען טאג אין דער אידישער מארטירער־געשיכטע האבען עס די אראבער אויסגעקליבען צו פראקלאמירען א גענעראל־סטרייק. אלס פראטעסט פארוואס אורפאלי איז ניט הינגעריכטעט געווארען אדער איז, אמווייניגסטענס, ניט פארשיקט געווארען אויף לעבענסלאנג אין געפענגעניש. אזוי ווי די אראבישע פאגראמשטשיקעס.

מילא, וואס אנבאלאנגט וועגען אורפאלי'ס שולד אדער אומשולד, ווילען מיר דא ניט ריידען, ווייל מיר גלויבען, אז ווען זיין אומשולד וואלט ניט באוויזען געווארען, וואלט ענגלאנד, ניט ארויסגעוויזען אזוי פיעל "גערעכטיגקייט". אין א צייט, ווען מיר באקומען אזוי ווייניג יושר אדער גערעכטיגקייט ביי איר. אבער דאס וויכטיגסטע אויף וואס מיר ווילען זיך דא אפשטעלען, איז אויפ'ן פאקט, וואס דער מופטי האט, ווייזט אויס, קיין פאסיגערען טאג, ווי דעם 23־טען אויגוסט ניט געקאנט געפינען צו רופען א גענעראל־סטרייק.

די אידען אין ארץ ישראל שרעקען זיך שוין היינט גאנץ ווייניג פאר אן אראבישען גענעראל סטרייק וועלכעס ווערט גערופען פון דעם מופטי און פון זיין עקזעקוטיווע. ווייל זיי האבען געהאט עטליכע געלעגענהייטען פריער צו איבערצייגען זיך, אז דעם מופטי'ס גענעראל־סטרייקס זענען ניט ווערט א שמעק טאבאק. בלויז עטליכע אראבישע געשעפטען זענען כלמרשט געשלאסען. בעת אין דער אמת'ען זענען אפילו די דאזיגע עטליכע געציילטע צוגעמאכטע אראבישע געשעפטען, אויך גרייט צו האנדלען — אפילו מיט אידען, הינטער ארום. און וואס אנבאלאנגט וועגען די אראבישע ארבייטער, קומען זיי אין צייט צו דער ארבייט, פונקט אזוי ווי עס וואלט קיינמאל ניט ארויסגעגעבען געווארען קיין פראקלאמאציע פאר א גענעראל סטרייק.

דאס פארדריסליכע דערביי איז נאר, וואס דער מופטי האט אויסגעקליבען דעם יארצייט־טאג פון די אויגוסט־געשעענישען — דער טאג, וועלכער וועט פארשריבען ווערען אויף אייביג מיט שווארצע אותיות אין דער אידישער געשיכטע — אלס דעם פאסיגסטען טאג פאר זיין "מאכער־הייקע" וואס ער רופט אן גענעראל־סטרייק. און וואס קיינער נעמט עס שוין היינט מער ניט ערנסט. זאל עס באדייטען אז דער דאזיגער טאג איז ביים מופטי אויך פון וועלכען עס איז נאציאנאלען ווערט, אדער צי איז ער אויסען מיט דעם בלויז צו פארבלענדען די אויגען פון דער ענגלישער רעגירונג?

דער דאזיגער טאג, וועלכער איז ביי די אידען א צווייטער "תשעה־באב", וועט געווים פארשוועכט ווערען, ווען דער בלוטיגער מופטי און זיין עקזעקוטיווע וועלען פון דעם דאזיגען טאג זוכען צו ציען נוצען פאר זיך. דער מופטי האט קיין שום מאראלישע רעכט ניט אויף דעם דאזיגען טרויעריגסטען טאג אין דער אידישער מארטירער־געשיכטע. און די פאלעסטינער רעגירונג וואלט אים דאס געמעגט לאזען וויסען מיט'ן הארבען ווארט אידער עס ווערט צו שפעט.

פראנצויזישער שריפטשטעלער רודערט אויף אייראפא מיט זיין בוך וועגען דער אידישער לאגע

דער פראנצויזישער זשורנאליסט, אלבער לאנדר, דער „קעניג פון גרויסען רעפארטאזש", וועלכער האט אויפגעשטורעמט די וועלט מיט זיינע ביכער וועגען דעם ווייסען שקלאפען האנדעל אין זיד־אמעריקע, די ליידען פון די געפאנגענע אויפ'ן טייוועל אינזעל און אנדערע ווערק, האט לעצטענס פארבראכט א שטיק צייט אין פארשידענע מזרח אייראפעאישע לענדער, וואו ער האט שטודירט די אידישע לאגע, און דעם רעזולטאט פון זיינע פארשונגען פארעפענטליכט אין א בוך, וואס ער האט אנגערופען „אויף די שפורען פון דעם אייביגען איד". מיט דעם ווערק האט דער מחבר אויפגעוועקט די עפענטליכע מיינונג, וועלכע איז ביז איצט ווייניג באקאנט געווען מיט די אידישע ליידען און יסורים אין א גאנצער רייע לענדער פון מזרח אייראפא.

די בלעטער פון לאנדרס בוך זענען דורכגעווייקט פון טרערען, בלוט, טרויער און אונמענשליכע ליידען. דער מחבר, וועלכער האט אין זיין לעבען זיך אנגעזעהן פיעל ארימקייט און מענשליכע יסורים, פאריזיכערט, אז אזא גיהנום ווי דער, אין וועלכען עס לעבען די מזרח אייראפעאישע אידען, האט ער נאך ניט געזעהן. „וואו געפין איך זיך? — שרייט ער אויס — וואס פאר א לאנד איז דאס וואו איך בין איצט? ווער זענען די מענשען, וועלכע באהאלטען זייערע הענט אין די לאנגע ארבעל פון זייערע שווארצע קליידער? מיט וואס פארנעהמען זיך די דאזיגע שאטענס, וועלכע מען האט ווי סטראשידלעס, אוועקגעשטעלט אויף די ווינקלען גאסען?" און ער ענטפערט: „דאס זענען ניט גלאט קבצנים. דלות איז דא ניט קיין עקאנאמישע מדרגה. זי איז דאך א פועל יוצא פון א צוזאמענשטויס פון א סך כחות".

די ארימקייט פון דער אידישער באפעלקערונג איז אזוי גרויס, אז אין מאנכע ערטער פון די קארפאטען־בערג אין רומעניע, איז אפילו נישטא וואו און ביי וועמען צו בעטלען א נדבה, און כדי צו קריגען א נדבה, „מוזען די אויסגעהונגערטע און פארשמאכטע מענשען זיך אוועקלאזען אויף א הונדערט ווירסט". אט שילדערט לאנדר א שטעטעל אין די קארפאטען בערג, וואו די וואוינונגען באשטעהן פון האלב איינגעפאלענע כאטקעס, אמת'ע חורבות. אין איינער אזא חורבה וואוינט דער רב. דער רב איז נישטא אין דער היים. אין דער כאטקע געפינט זיך די רבי'צין, צוויי אויסגעמאגערטע ציגען, זיבען קינדער, צוויי פון זיי נאך גאר יונגע. די רבי'צין ליגט אין בעט און ציטערט פון הונגער און קעלט. זי דערצעהלט איהם, אז דער רב אליין איז אוועק א ווייטען וועג, צו בעטען נדבות, און אויב ער קומט מארגען ניט צוריק אין צייט, וועט ניט זיין אפילו א שטיקעל טרוקענע חלה אויף שבת.

אין יעדער שטעטעל האבען פרויען און קינדער באלאגערט לאנדר'ס אויטאמאביל, מיינענדיג, אז ער איז א שליח, וואס האט זיי געבראכט הילף.

„די פרויען האבען אונז געשלעפט ביי די פאלעס — שרייבט לאנדר — געשריען און זיך באקלאגט אויף זייערע ליידען. זיי האבען אונז אריינגענומען אין זייערע דירות און אונז געוויזען א צולעכערטען זאק, שמוץ, פיער, פינף אדער זעקס קינדער, וועלכע האבען געציטערט פון הונגער און קעלט, קליינע מיידלאך, וואס וואקסען מעהר ניט, ווייל זיי האבען ניט מיט וואס זיך צו דערנעהרען; אידיאטען, וואס וואלגערען זיך אויפ'ן שטרוי, און שרעקען מיט זייער פארקרימטען שמייכעל: קינדערלאך בארוועסע אויפ'ן אייז; איינער פון די מענער האט עטליכע מאל געפרואווט געהן אין שטאדט אריין, צו מאכען נאך א פארזוך עפעס צו פארדינען, אבער יעדען מאל איז ער געפאלען פון שוואכקייט. פון פארצווייפלונג איז ער שטום געווארען".

אט אזוי גיט לאנדר איין שילדערונג שרעקליכער פון דער אנדערער אין זיין בוך, ארויסגעבענדיג א ריזיגע גאלעריע פון מענשען, וואס האבען דורך הונגער און שרעק פארלוירען זייער מענשליכע צורה, קרבנות פון פאגראמען, עקאנאמישען חורבן און אונטערגאנג.

ניט אומזיסט האט זיין בוך אויפגערודערט אייראפא, און ער ווערט איצט איבערזעצט אין פיעלע שפראכען. אויך אין אידיש וועט ער אין גיכען ארויס.

צוויי יובילארען

פון נחמן מייזיל

ש. ל. ציטראן צו זיין 70־טען געבוירען טאג.

שמואל לייב ציטראן איז ערשט אלט געווארען 70 יאהר. — אזוי פרעגט מען זיך, ווען מען גיט זיך א דערמאהן, אז ער האט שוין צוריק מיט עטליכע און פופציג יאהר קארעספאנדירט און געווען בעפריינדעט מיט פרץ סמאלענסקי אין ווין (נאך אין די יאהרען 1875־1876) און האט נאך דאן אין די זיבעציגער יאהרען פון פאריגען יאהרהונדערט מיטגעארבייט אין ליקער "המגיד", און אין סמאלענסקינס "השחר", "המבט". ערשט זיבעציג יאהר איז אלט דער מאן, וואס נאך צוריק מיט א צוואנציג־דרייסיג יאהרען האט ער שוין פארעפענטליכט ארטיקלען, זכרונות, אפהאנדלונגען וועגען א דריי ליטעראַרישע דורות, מיט וועלכע ער איז אליין געווען געקניפט און געבונדען און מיט וועלכע ער האט אנגעהויבען זיין ליטעראַרישע קאריערע. ערשט זיבעציג יאהר, ווען עטליכע דורות זענען ארורך פאר זיינע אייגענע אויגען. דורות וואס זענען שוין לאנג אלטע, פארגאנגענע געשיכטע, וואס דער וועג צו זיי איז שוין לאנג פארוואקסען. —

שמואל לייב ציטראן איז שוין אלט זיבעציג יאהר — וועלען פרעגען און זיך חידושען די אלע, וואס קענען אט דעם לעבעדיגען, ענערגישען, גוטמוטיגען און יונגיטשקען ציטראן, וואס איז יונגער פון די יונגע און איז ענערגישער און פראדוקטיווער פון פיעל־פיעל זיינע קאלעגען וואס זענען געקומען אין דער ליטעראטור מיט עטליכע און צוואנציג יאהרען שפעטער. נאך ביי היינט צו טאג איז דאך שמואל לייב ציטראן פון די אקטיווסטע שריפטשטעלער און איז אן אפטער גאסט אין די אידישע און העברעאישע צייטונגען, צייטשריפטען און זאמעלביכער, נאך היינט צו טאג איז ער אין ווילנא צווישען די ליעבסטע, ענערגישסטע און מונטערסטע טהוער אין ליטעראטען פאראיין, אויף באנקעטען, אויף שמועסען און באגעגנושען, און אויך אין די ביבליאטעקען און ארכיוון פון דעם אידישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט און פון דער סטראשון ביבליאטעק.

צי ער איז ערשט אלט געווארען זיבעציג יאהר אדער ער איז שוין אלט געווארען זיבעציג יאהר, אבער א יובילי האט ש. ל. ציטראן עהרליך און כשר פארדיענט.

שוין אזוי פיעל יאהרען און צעהנדליגער יאהרען, ווי ש. ל. ציטראן שרייבט מיט אזוי פיעל ליעבע, פיעטעט און הארציגקייט וועגען אלע און אלעמען, שוין אזוי פיעל יאהרען, ווי ער ציהט ארויס פון דער פארגעסענהייט מענשען, צייטשריפטען, תקופות, ליטעראַרישע עפאכעס און עס איז ממש א חוב, און אן אנגענעהמער חוב, ווידמענען אויך איהם א ליב־ווערטער און דערמאנטונגס רעדער צו זיין יובילי, וואס עמיץ האט אויף איהם ביזנו לבינו אויפמערקזאם געמאכט.

ווען מען וויל אויפדערצעהלען וועגען דעם אלעם, וואס ש. ל. ציטראן האט געשריבען, ווען מען וויל געבען א פארשטעלונג פון זיינע ליטעראַרישע אויפטהוען און פארדינסטען, איז גענוג ברענגען א קורצע רשימה פון זיינע ווערק אין אידיש און אין העברעאיש, וואס זענען פארעפענטליכט געווארען אין פארשיעדענע צייטען, אבער די נעמען פון די ווערק זענען נאר פאראלגעמיינטע סך־הכל'ען פון ארטיקלען, מאנאגראפיעס, וואס זיי ענטהאלטען. אט למשל, זיינס א ווערק "דריי ליטעראַרישע דורות". אונטער אט דעם נאמען האט ש. ל. ציטראן געגעבען כאראקטעריסטיקעס און זכרונות אין פיער בענדער, וואס דערצעהלען אהן א שיעור זעהר אינטערעסאנטע פערזענליכע עראינערונגען וועגען א סך אידישע שריפטשטעלער און פערזענליכקייטען אין דער אידישער ליטעראטור און אין אידישען געזעלשאפטליכען לעבען פאר די לעצטע 50 יאהרען.

די אלע ארטיקלען וואס ש. ל. ציטראן האט דא פארעפענטליכט אין זיינע "דריי ליטעראַרישע דורות", זענען אינטערעסאנטע עפיזאדען, שטריכען, קוריאזען, מעשה־שהיה'ס וועגען די שריפטשטעלער און טהוער, וועלכע האבען פארנומען א וויכטיגען ארט אין דער אידישער קולטור וועלט. אט די דערצעהלטע מעשות האבען א גרויס ווערט פאר דער געשיכטע פון דער אידישער ליטעראטור און פון דער כאראקטעריסטיק פון די באטרעפענדע פערזענליכקייטען.

אמאל, מיט יאהרען צוריק, האט ש. ל. ציטראן אויך געשריבען ערצעהלונגען, שפעטער אויך געשריבען קריטישע ארטיקלען, גערעדט וועגען ריכטונגען אין דער העברעאישער און אויך אידישער ליטעראטור, געפיהרט פאלעמישע קאמפען אין דער פרעסע איבער פארשיעדענע געזעלשאפטליכע און ליטעראַרישע פראגען און פראבלעמען. אבער שוין א צייט מיט יאהרען, ווי ש. ל. ציטראן האט זיך אריינגעטאן אין דער געשיכטע פון דער אידישער און העברעאישער פרעסע, און זיך ספעציאליזירט אויף ביאגראפיעס־שילדערונגען פון פארשיעדענע טיפען וואס זענען געווען טעטיג אין דער אידישער פארגאנגנהייט. ש. ל. ציטראן האט געשאפען א קאלאסאלען מאטעריאל פון אט די געביטען, וואס איז פאנאנדערגעשפרייט אין זיינע הונדערטער ארטיקלען און גרעסערע אפהאנדלונגען אין דער אידישער פרעסע און אין דער העברעאישער פרעסע. נאר א קליינער טהייל פון אט דעם אפגערוקטען מאטעריאל איז צונויפגענומען דורך איהם אין א בוך־פארם.

אויסער די דערמאהנטע פיער בענדער "דריי ליטעראַרישע דורות", האט ש. ל. ציטראן צוריק מיט עטליכע יאהר ארויסגעגעבען "די געשיכטע פון דער אידישער פרעסע" (ווילנא 1923), וואו עס ווערען בעשריבען דער "קול מבשר", "די ווארשאווער יודישע צייטונג", דער "קול לעם", און "יודישעס פאלקס בלאט". עס איז אויך ערשינען זיינע צוויי בענדער "משומדים" (טיפען און סילועטען פונ'ם נאהענטען עבר) און זייער המשך — צוויי בענדער "אוועק פון פאלק". וואו עס קומען אינטערעסאנטע שילדערונגען פון פארשיעדענע זעהר־טשיקאווע טיפען, וועלכע זענען צוליעב פארשיעדענע סיבות אוועק פון אידען און האבען דארט, אין דער נייער וועלט פארנומען פארשיעדענע הויכע פאסטענס — אין א גרויסען באנד "שתדלנים" האט ש. ל. ציטראן אויפגעלעבט א רייהע אידישע כלל טהוער. ער האט אויך פארעפענטליכט אין א בוך־פארם זיינע ארטיקלען איבער "בעריהמטע אידישע פרויען".

ווי געזאגט, זענען אין אט די ביכער אריין נאר א טייל פון דעם, וואס ש. ל. ציטראנס פראדוקטיווע פעדער האט אין לויף פון צעהנדליגער יאהרען געשריבען.

אויך אין העברעאיש זענען ערשינען עטליכע גרעסערע ארבייטען פון ציטראנען אין בוך־פארם. מען דארף דא דערמאהנען זיין "לקסיקון ציוני", וואו עס זענען געגעבען קורצע ביאגראפיעס און כאראקטעריסטיקעס פון די ציוניסטישע טהוער (ווארשא 1924). "אנשים וספרים" (זכרונות און שטריכען פון די ערשטע יאהרען פון חיבת ציון און ציוניזם), "יוצרי הספרות העברית החדשה" (אפהאנדלונגען וועגען א רייהע עלטערע העברעאישע שריפטשטעלער), און נאך און נאך. זינט פיעל יאהרען פארעפענטליכט ש. ל. ציטראן א גרויסע מאנאגראפיע אין פיעל טויזלען צו דער געשיכטע פון דער העברעאישער פרעסע (פיעל ארטיקלען זענען געדרוקט אין "העולם").

די 10 דערשינענע גרויסע בענדער אין אידיש און די עטליכע דערשינענע בענדער אין העברעאיש זענען נאר א קליינער טהייל פון דעם, וואס ש. ל. ציטראן האט פארטיג צום דרוק און וואס אט דער פרוקטבארער שריפטשטעלער און מעמואריסט פארעפענטליכט יאהר־יעהרליך ביז אויף היינטיגען טאג.

ש. ל. ציטראן האט א וואונדערבארען זכרון, ער בעשרייבט פרטים, קליינינקייטען, וואס האבען זיך פאסירט מיט איהם און מיט די פרעזענען, וואס ער בעשרייבט, צוריק מיט 50־55 יאהר. אמת, אפטמאל געבריכט ער צופעל מיט זיין זכרון, און פארלאזענדיג זיך אויף'ן זכרון גיט ער איבער ניט גאר קיין פינקטליכע איינצעלהייטען, אבער דאס זענען זעלטענהייטען.

מיט'ן אמאל, און עס האט זיי געקאסט פיעל מיה און אנשטרענגונג איינצולעבען זיך אין דער וועלטליכער קולטור, אין די אוניווערסאלע ווערטען פון דער מענשהייט. טשערניכאווסקין אבער, וואס איז בעיקר ערצויגען געווארן אויף דער וועלטליכער קולטור, האט געקאסט פיעל מיה דאס דערנעהענטערען זיך צו אידישקייט, צו אידישע פראבלעמען און מאטיוון.

דאס איז אייגענטליך דער גייסטיגער

די לעצטע יאהרען פארנעהמט ער זיך פיעל מיט פארשונג פון די ערשטע מקורים. אויף אזא אופן האט ער פארעפענטליכט א רייהע מאנאגראפיעס וועגען פערזענליכקייטען און תקופות און אידישען לעבען, אין דער אידישער פרעסע, אין די אידישע געזעלשאפטליכע שטרעמונגען. און אט די פארשונגס־ארבייטען האבען א גרויסען קולטור־היסטארישען ווערט. ביי היינט צו טאג איז אוממעגליך צוצוטרעטען צו וואסער עס איז ביאגראפישער ארבייט און ניט אנצוקומען צו די פאר־ארבייטען פון דעם געטרייען בקיאישען ביאגראף און מעמואריסט ש. ל. ציטראן.

און דערצו איז זיין שרייבען לייכט, שפאנענד, זיינע ארטיקלען לייענען זיך ווי א ספור המעשה. דאס איז אין אלגעמיין א מעלה, הגם אפטמאל ווערט ציטראן אליין פארכאפט פון דעם סיפור המעשה און דערצעהלט, דערצעהלט, אין דער צייט, וואס מען דארף זיך גראד האלטען שטרענג ביי טרוקענע פאקטען.

זאל ער נאך לאנג לעבען און געזונד זיין, דער ליעבער און וואוילער ש. ל. ציטראן.

עס איז א צווייענדיגער יובילי — דער זיבעציגסטער געבוירען־טאג און אויך פופציג יאהר עהרליכע און געטרייע ארבייט אויף דעם אידישען ליטעראַרישען פעלד.

מען מעג איהם פראווען דעם יובילי, ער האט איהם עהרליך און כשר פארדיענט.

שאול טשערניכאווסקי

(30 יאהר נאכ'ן ערשיינען פון זיין ערשטען בוך ליעדער "חזיונות ומנגינות")

אין סאמע מיטען קאמף פון יהדות (אידישקייט) און אנושיות (וועלטליכקייט) אין דער העברעאישער ליטעראטור, אין סאמע מיטען געראנגעל געגען דער ירושה און לאסט פון דורות און עלטערען, איז געקומען שאול טשערניכאווסקי אין דער העברעאישער ליטעראטור, געקומען ווי פון יענער זייט פראנט, געקומען ווי פון אן אנדער וועלט.

זיין אינערליכער מהות, זיין סביבה זיין היים, זיין ערציהונג, דער עוצר פון ליעבע און וויסען, וואס ער האט פון זיין זוניגער, טאווריזשער, דארפישער היים מיטגעבראכט, איז אזוי ניט עהנליך געווען צו די אינערליכע וועלטען, היימען און גייסטיגע און פיזישע אוצרות פון כמעט אלע אידישע דיכטער פון יענער און אויך פריהערדיגער צייט. און דעריבער איז ער און זיין געזאנג געווען צייטענלאנג פאר פיעל ווייט און פרעמד.

"נטע זר את לעמך,
ציץ נכרי לכל"...

(א פרעמד געוויקס ביסטו פאר דיין פאלק, א פרעמד בליהונג פאר אלעמען).

ביי שאול טשערניכאווסקי דעם העברעאישען דיכטער איז געווען א מין פארקעהרטער פראצעס אין זיין איינלעבען זיך אין דעם אידישען לעבען, אין דעם אידישען שאפען, אין דער אידישער גייסטיגער וועלט. די אנדערע העברעאישע דיכטער, וואס זיינען געקומען דאן פון בית־המדרש, וואס זיינען געווען פארבונדען מיט די רצועות פון דער אלטער אמאליגער אידישקייט, האבען געהאלטען אין איין רייסען די פערדים, וואס פארבינדען זיי מיט'ן

און שעפערישער וועג פון שאול טשערניכאווסקי און זיינע ווערק: פון פרעמדע געזאנגען צו אידישע, פון זייטיגע מאטיווען צו אייגענע, און אזוי אויך אין זיין העברעאישער שפראך און זיין סטיל. לכתחילה האבען זיי געהאט אין זיך א פרעמדען אטעם, א פרעמדען כאראקטער, און מיט דער צייט ווערען זיי אלץ מעהר אידישער, און ציהען אריין אין זיך אלץ מעהר אידישע קנייטשען און אידישע ניואנסען.

און אט דאס פרעמדקייט, נייקייט, זייטיגקייט, איז געווען דאס וויכטיגסטע, גרויסע וואס טשערניכאווסקי האט אריינגעבראכט אין דער העברעאישער דיכטונג. אן ארגאנישע נאטירליכע צוגעבונדענקייט צום לעבען, א געזונטע פארווארצעלטע ליעבע און פארהערליכונג פון זון, גבורה, נאטור, לעבען. "עין השמש הם החיים, והחיים אהבה הם" (דאס אויג פון דער זון איז דאס לעבען, און דאס לעבען איז ליעבע), — האט דער דיכטער אמאל אויסגערופען, — און ניט דורות־טראדיציע, ניט הייליגע אידישע ספרים האבען איהם געשפייזט און געקרעפטיגט, נאר קלאסישע, אַרישע ווערק האבען איהם אויפגעצויגען.

און דעריבער, ווען ביאליק האט זיך אראפגעלאזט אין דעם ים־התלמוד און געצויגען פון זיינע טיפענישען די תלמודישע פערעל־אגדות, האט טשערניכאווסקי זיך פארנומען מיט איבערזעצען אין העברעאיש דעם אינדישען עפאס פון לאנגפעלאס "דאס ליעד פון הייאוואטא", דעם פינישען "קאלעוואלא", די גריכישע "אדיסייע" און "איליאדעס".

שאול טשערניכאווסקי איז געבוירען אין יאהר 1875 אין דארף מיכאילאווקע, טאוורישער גובערניע, אויפגעצויגען געווארען אין א וועלטליך־אינטעליגענטער אידישער פאמיליע. אין דער שוין פון דער דרום־דיגער, זוניגער־קרימישער ערד, ער האט געהאט היינטצייטיגע לעהרער, פון דער יוגענד אן געלייענט וועלטליכע ביכער, דערנאך באזוכט אין אדעס א רעאל־שולע, שפעטער אריינגעטראטען אין דער היידעלבערגער אוניווערסיטעט. געלעבט אין לאוזאנא און אריבערגעפאהרען פון דארט קיין רוסלאנד, וואו ער איז געווען לכתחילה א זעמסקי דאקטאר, געלעבט אין רוסישע דערפער, שפעטער אין גראדנא, קיעוו, פעטערבורג, און בעת דער וועלט מלחמה געווארען מאביליזירט ווי א מיליטער דאקטאר און געארבייט אין א מיליטערישען שפיטאל אין א מינסקער "פראוואסלאווישען" מאנאסטיר, און נאך דער רעוואלוציע און בירגער־קריעג איז ער אריבערגעפאהרען אין בערלין.

שוין אט די קורצע ביאגראפיע־שטריכען פון דעם דיכטער ווייזען די אייגנארטיגקייט פון זיין ניט אידיש לעבען. און אזוי אויך "ניט אידיש" זעהט אויס אין פלוג זיין דיכטונג. דאס רוב פון זיינע ליעדער, איבערהויפט פון די ערשטע תקופות אין זיין שאפען, האבען פרעמדע, אלגעמיין מענשליכע, ניט ספעציפיש־אידישע סיוזשעטען. "חיים חפצתי ואור" (לעבען באגעהר איך און ליכט), זאגט אין א ליעד דער דיכטער.

אבער מיט דער צייט וואקסט זיך טשערניכאווסקי אלץ מעהר אריין אין דער אידישער וועלט. און אידישע מאטיוון וואקסען זיך אלץ מעהר אריין אין זיין דיכטונג. אונטער דעם איינדרוק פון די אידישע פאגראמען שרייבט ער אן זיין באוואוסטע פאעמא "ברוך ממגנצה", וואו עס קומט צום אויסדרוק שארפער אידישער פראטעסט און בייזער האס. דערנאך קומען טשערניכאווסקיס וואונדערבארע אידיליעס פון דעם פשוט'ען, געזונטען און פאלקסטימליכען לעבען פון די טאורישע אידען "לביבות מבושלות", "ברית מילה", "בערעלע חולה", "מעשה במרדכי בן חיים", "כחום היום", און די לעצטע פון זיינע אידיליעס "חתונתה של אלקה". אין אט די אלע אידיליעס באוויזט זיך דער פולבלוטיגער, פארבענריכער אידישער דיכטער, וועלכערשעפט פולע הויפענס ליכט און לעבען פון א אידיש פאלקסלעבען, וואס איז אזוי געזונט און פריש, און אומבאריהרט, ווי די ארומיגע זוניגע נאטור, ארום וועלכער דער דיכטער האט געלעבט.

די אידיליע "חתונתה של אלקה" איז צוריק מיט עטליכע יאהר איבערגעזעצט געווארען אין רוסיש דורך דעם באוואוסטען רוסישען דיכטער וו. כאדאסעוויטש און ערשינען אין אן אנגעזעהענער רוסישער צייטשריפט. עס איז באמת א וואונדער, פארוואס קיינער פון די אידישע דיכטער טרעט ניט צו איבערזעצען די וואונדערבארע טשערניכאווסקי־אידיליעס אין אידיש. אזא רייכער אייגנארטיגער אידישער עפאס ליגט דאך אין זיי באהאלטען!

שאול טשערניכאווסקי איז איצט אלט 55 יאהר. זינט ער האט פארעפענטליכט זיין ערשט ליעד "בחלומי" (אין "הפסגה" 1092) איז שוין אוועק 38 יאהר, אבער ער־היום איז טשערניכאווסקי אין דער העברעאישער דיכטונג דער יונגער, וואס קען איבערראשען מיט נייע טענער, מיט נייע מאטיוון און מיט א נייעם פארנעהם.

צו דער טאראנטאר אידישער יוגענט

ווען א פאלק שטעהט אויף, ווען א לאנד ווערט געבויט, ווען א יוגענט לעבט מיט אן אידעאל, איז קיין כח ניט פאראן אויף דער וועלט, וואס וועט שטערען די יוגענט, ניט דערלאזען אהיים פאר איהר פאלק צו בויען.

עס איז ניט פאראן קיין כח אויף דער וועלט, וואס זאל צווינגען אונזער פאלק צו פארגעסען וועגען ארץ ישראל. עס איז ניט פאראן דער כח וואס זאל ניט צולאזען אונזער יוגענט א אידישע מלוכה אין ארץ ישראל פאר זיך צו שאפען. פארשיעדען זענען די אויפגאבען, וואס יעדער האט צו לעזען אין צוזאמענהאנג מיט'ן אויפבוי. איין ציעל דארף אונז אבער פאראייניגען, איין פאהן דארף פאר אונז פלאטערען און איין אידעאל מוז אונז פיהרען.

ארץ ישראל — פאר'ן פאלק ישראל.

מיר, שוועסטער און ברידער פון בית"ר, נאכפאלגער פון יוסף הגלילי, האבען דאס פשוט'סטע אויף אונזער פאהן געשריבען, דעם קירצעסטען וועג געוויילט, אהן פשרות און טיפזיניגע אויסטייטשונגען, פארשטעהען מיר דעם ציוניסטישען געדאנק, מיר זאגען: דאס אידישע פאלק מוז און וועט בויען ארץ ישראל אלס אידישע מלוכה אויף ביידע זייטען פון ירדן.

און דערמיט שוין שטעלען מיר זיך פאלשטענדיג אין רשות פון פאלק, מיר שטרעבען צו זיין דער וואנגארד, און וועלען בלי ספק, אלץ טאן, כדי דאס צו פארווירקליכען.

א שווערע אויפגאבע, באזונדערס אין די ערשטע צייטען. מיר זענען נאך יונג, מען "פעלשט" אונז, מען פארשפרייט וועגען אונז פארשיעדענע בלבולים, אבער דאס קען ניט און וועט אונז ניט שטערען. מיר וואקסען פון טאג צו טאג. נייע גרופען קומען צו, אין די אלטע שוין עקזיסטירענדע גרופען, טרעטען אריין יעדען טאג נייע שוועסטער און ברידער. מיר זענען פעסט איבערצייגט אז מיר זענען די יוגענט באוועגונג וועלכע איז ניט אוועק פון ציוניסטישען וועג.

צוזאמען מיט דער פארגרעסערונג פון דער צאהל מיטגליעדער און גרופען, פארטיעפט זיך אונזער געדאנק אין אונזערע רייען. יעדער בן־ביתר ווייסט היינט אז עס איז ווייניג צו זאגען: איך בין א איד, א ציוניסט, מען דארף צו דעם רעכט האבען, און רעכט האט נאר דער יעניגער, וואס ווייס וואס הייסט א ציוניסט, קען דעם ציוניזם, קען די אידישע געשיכטע, קען אונזער ליטעראטור.

דעם ציוניזם מוז מען פיהלען, מיטלעבען.

די פראגראם פון ברית תרומפולדור (בית"ר) מוז מען קענען, מען דארף זיך אין בי"תר איינלעבען און מיט די אחים צוזאמענלעבען.

אין נאמען פון מפקדת ברית תרומפולדור, טורונטו, קנדה.
מפקד הקן: יעקב טשעלסקי.